

23.05.2019

הארץ, תרבות אמנות ביקורת אמנות

הציורים של שיר מורן צוללים באומץ לחוסר היכולת להפריד עונג מרוע

בשילוב פרוע בין דמויות נשיות, קריקטורות מקלאסיקות ילדות, סגנון קומיקסי ומצע לא שגרתי לציורים מעמתת אותנו מורן עם אחד האתגרים הקיומיים של העידן המודרני, וזאת מבלי לערסל אותנו בנחמתו של מוסר השכל

[אבי פיטשון](#)



שיר מורן (2019), פרט מתוך Parking Lot Whisper. יצורים שחובה למלט אל מחוץ לקו האש הפוליטי, גלריה אלון שגב

שיר מורן קנתה יריעות עור ברמת עיבוד מינימלית וראשונית (הערה אתית: הבעיה המוסרית החרפה בתחום זה היא תעשיית הבשר, לא אמנית יחידה שעובדת על עור. כווננו את זעמכם למי שעושה את הנזק הרציני. תודה). היא ציירה על היריעות תוך שימוש סימולטני בטכניקות שונות – חריטה, ניקוד, רישום, מריחה – ובסגנונות שונים: ברוב הציורים דיוקן נשי ראשי הממוקם בסביבה שנעה בין ריאליזם לסוריאליזם, בין פיגורטיבי למופשט. הסגנון המושט והשימוש בצבעים עזים הם קומיקסיים באופיים, ומתכתבים עם הצד האוונגארדי יותר של ז'אנר הנובלות הגרפיות. מורן לא שינתה את צורת היריעות אלא ציירה עליהן ותלתה אותן כפי שקיבלה אותן, כלומר עבדה בתוך הצורות הרנדומליות והאמורפיות שהיו ברשותה. לציורים גם הוצמדו פיסות של חגורות עור עם אבזמים, שכאילו משמשות להם מתלים אבל מאחר שגם עליהן מורן ציירה, הן מתקבלות כמעין שלוחות מזרחיות של ציור שצורתו אמורפית ממילא.



שיר מורן. The Shade of the Talking Cricket. (2019), תחלואי העולם הישן, גלריה אלון שגב

מאחר שהציור הראשון שענייני נחו עליו היה "לחישה במגרש חניה" – זה שעל שמו נקראת התערוכה כולה ומופיעה בו סצינה אורבנית באווירה סליזית ומאיימת של חצרות אחוריות – חשבתי שהחגורות נועדו לשוות לציורים מראה זול של הלבשה צעקנית מהסוג שאפשר למצוא ברחוב אלנבי או בשוק בצלאל. הציור "צלו של הצרצר המדבר" נראה קצת כמו מכנסי שורטס לתיירים עם טעם רע. ישר התעצבנתי. גם מהאמורפיות התעצבנתי. לקח לי זמן להבין מדוע, כי לכאורה כל האלמנטים הנ"ל – החגורות, האמורפיות ועצם השימוש ביריעות עור – עובדים היטב עם מה שמכילים הציורים, גם קונספטואלית וגם אינטואיטיבית. הכאוטיות של הציורים מתחברת עם העובדה שיריעות העור אינן ריבועיות; התנועה של הנשים של מורן – בין התמסרות מרצון למבט ומגע גברי חומס ותאוותני ולהפיכתן לאובייקט סליזי, ובין שאיפה להגיע למצב "מודע, החלטי, מצפוני ונכון", כפי שמתואר במאמר מלווה של נועם סגל – מתחברת עם העור והחגורות: הנה, הציורים עצמם הופכים לאובייקטים כמעט פיסוליים.

בעוד אני מתעצבן, התקרבותי מבלי משים למרחק סנטימטרים ספורים מהעבודות וריחרחתי ככפוי שד, כמו שמסניפים דפי ספר חדש. לעור יש ריח שכולו תענוג פטישיסטי מוכר, שכרוך בהכרח עם מוות. זה רע, אבל זה גם מגרה. והרע שעושה לנו טוב הוא־הוא בעצם נושא התערוכה, שכולה מסוכסכת ובאף רגע נתון לא מצטמצמת לשורה תחתונה מוסרית, בטוחה, מנחמת.

אנחנו לא מהותניים, חלילה, אבל בואו נתפייט לרגע ונגיד שבכל אדם יש זיק של פראות קדם־מודרנית. הזיק הזה מתגלם בתוך עולם פטריארכלי, בבבליו של חברות הרסני, וכופה על נשים בחירה בין עמדה משחררת, ריבונית, בוגרת אך סטרילית, לבין דחף להתפלש ברוע. למה רוע? כי כולנו נגועים, מי פחות ומי יותר, בתחלואי העולם הישן, וכל עוד לא נשתנה מהיסוד, שם, ברוע, חבוי התענוג. התענוג שבשבי הוא אולי המצב הקיומי המתגר ביותר שעמו אנו מתעמתים.

והאתגר הזה מתחדד מאוד בתקופה דרמטית זו, שבה המאבק הפמיניסטי מגיע לשיאו בכל הקשור למודעות ולהתגייסות נגד כוחות מחליאים במיוחד. למה הוא מתחדד? כי המאבק צודק, אבל ככל מאבק פוליטי הוא מסתכן בפגיעה בדקויות שמען עשויים החיים. רק כשחומקים מהפוליטי דרך הארון המוביל לנרניה של הדמיון והתשוקה (קרי האמנות), אין יותר טוב ורע, כפי שאין טוב ורע במימוש פנטזיות בין בוגרים מסכימים. הכל מותר. האמנות מתמירה רוע, פחד, ניכור. זו טריטוריה אלכימאית שבה כל דבר הופך לחופש. האמנות היא שומרת הזיק.

אפשר להעז לדמיין שאחרי ניצחון המהפכה הפמיניסטית, אמן במהרה בימינו, הצרימה בין האמנותי לפוליטי תיעלם: המרחב ישחרר את העונג מלב המאפליה הפטריאכלית, ויניחו במקום שהגישה אליו תהיה ישירה וחופשית. האנושות תחיה כמו יצירת אמנות. קיימים סימנים מקדימים לכך שזה מה שיקרה: כבר היום יש ניסיונות לממש מיניות שהיא פוסט-תרבות האונס (למשל פורנו פמיניסטי, שבעט במבט הגברי).

אבל ברשותכם נחזור למורן: היא יודעת שהשחור-לבן הפוליטי הכרחי, אבל חשה חובה מקבילה לזנק על יצורים אפורים, למלטם אל מחוץ לקו האש של הפוליטי ולשמור עליהם בערי המקלט של השפה האמנותית, כמו מנזרים בימי הביניים שבהם הוחבאו טקסטים אסורים. זו משימה כפוית טובה. מורן אמיצה בלקיחתה על עצמה.



שיר מורן, Goodbye Master, If You Should Be In Want of a Little Wood for Lighting the Fire, Remember Me. (2019)
לא ברור אם הסצנה כפוייה או בהסכמה, גלריה אלון שגב

את העמדה הקרועה הזו מורן מציגה דרך שימוש בדמויות של פינוקיו, בובת העץ שרוצה להיות "ילד אמיתי", הצרצר שהוא קול המצפון ושמשון ויובב הנכלוליים שגוררים אותו להרפתקאות מפוקפקות ומסוכנות. היא משתמשת גם בדמויות של דיסני. במישור הסגנוני – העולם המונפש הנ"ל הוא נקודת האמצע בעבודותיה: בקצה האחד דמויות הנשים הריאליסטיות, כמו זו מהחניון ואחת אחרת

בגרבי רשת שיושבת על מפשעה של גבר בסיטואציה שלא ברור אם היא וולונטרית או כפויה. בקצה השני (וכל זה מתרחש סימולטנית בתוך כל ציור וציור) משטחים מטורפים של דפוסים מופשטים וחריטות שחלקם נראים כמו שפת סתרים מיסטית. האם אלו לחשי הגנה מפני הרוע, או בדיוק ההיפך? אם זו אפשרות א', הרי נוצרת כאן השקה בין מורן לאמנית שכתבתי עליה זה מכבר, [זנה לין](#), שבאופן מפורש ומוצהר מגינה על עצמה על ידי תנועה מהמציאותי למיסטי. אם זו אפשרות ב', אפשר שמורן מקבלת על עצמה את [הדין המחריד](#) של פרק הסיום של "טווין פיקס: החזרה" מ-2017: זה שבו מגלה כוח הטוב בדמות הסוכן קופר שהוא לעולם לא יציל את לורה פאלמר, אפילו אם יתערב ברצף הזמן עצמו. הלופ חזק מדי. אי אפשר לנצח. לעולם לא יבואו ימים טובים יותר.

התערוכה של מורן נוגעת באפקטיביות במשהו מהותי, עמוק, מטלטל, אולי בלתי פתור בהגדרה. מטלטל עד כדי כך שרק עכשיו נזכרתי שוב בחגורות המעצבנות. אפשר לומר שיש בשימוש בהן משהו סטודנטיאלי, אבל זה לא מדויק. כשאומרים על משהו שהוא סטודנטיאלי הכוונה היא שלאמן כבר אין הלוקסוס השמור לסטודנטים: לטעות, להתרשל. כאן הבעיה היא שהפיכת העבודות מציורים לאובייקטים מוצדקת רעיונית אבל בסופו של דבר מחלישה אותן ומסיחה את הדעת מהמתרחש בהן. אני מסכים לוותר על ההתעצבנות מזה שמורן לא גזרה את היריעות לצורת ריבועים מסודרים. הסתגלתי. הפנמתי. זה עובד. אבל החגורות האלה? מכוערות רצח.

שיר מורן, Parking Lot Whisper, גלריה אלון שגב, המנוע 7, תל אביב. ב'-ה' 18:00-10:00; ו' 13:00-10:00. עד 14.6